

Rettigheter – en kritisk faktor i bioøkonomien

Frode Flemsæter, Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
frode.flemsater@ruralis.no

Å ha tilgang til ressurser og rettigheter til å bruke og utnytte ressursene, er helt avgjørende for bioøkonomien. I bioøkonomien benyttes ressurser på nye måter, og det er ikke alltid at det eksisterende rettighetssystemet fanger opp ny eller fornyet utnyttelse av bioressursene. I denne presentasjonen ser vi nærmere på prosessene rundt etablering og forvaltning av rettigheter til bioressursene. Det er store forventninger til hva bioøkonomien kan bidra med til det norske samfunnet. Norge er på leting etter hva som kan bli «den nye oljen», og bioøkonomien er ofte trukket frem som en viktig bestanddel framtidens norske økonomi – enda viktigere enn den før har vært. Ny kunnskap, nye behov og ny teknologi utfordrer etablerte systemer. Om bioøkonomien skal utnytte sitt potensiale som en viktig del av «den nye oljen» avhenger av hvordan rettighetene til uttak, bruk, utnyttelse og kommersialisering er fordelt. Mulighetene som ligger i bioøkonomien går langt ut over de tradisjonelle biobaserte næringene som landbruk, fiskeri og havbruk. Et eksempel på dette er genetisk, og annet biologisk materiale som gjennom bioprospektering kan utvikles til å bli viktige bestanddeler i nye medisiner, næringsmiddel, mat, fôr og kosmetikk. Bioprospektering vil si leting, innsamling, analysing, behandling og kommersialisering av biologiske ressurser. Spesielt marine områder er for tiden sagt å ha stort uutnyttet potensiale. Gjennombrudd her kan utløse store økonomiske gevinster, men skal samfunnsnyttene være store må det etableres mekanismer som sikrer fellesskapet sine interesser. Mens oljeøkonomien er regulert slik at en stor andel av verdiene kommer tilbake til samfunnet og fellesskapet, er det et juridisk vakuum rundt bioprospektering. Derfor arbeides det nå med å etablere en forskrift for

bioprospektering – Forskrift om uttak og utnyttelse av genetisk materiale. Dette er tilsynelatende vanskelig, og regjeringen har måttet utarbeide to forskriftsforslag, ett i 2013 og et nytt i 2017. Det er store kostnader knyttet til bioprospektering, men også potensielt store inntekter. Det er mange aktører som er involvert, inkludert forskere, forvaltere og næringsinteresser. Å regulere tilgang, bruk og utnyttelse av delte ressurser er krevende. Vi analyserer diskursene rundt etablering av forskriften for bioprospektering på bakgrunn av strategiske politiske dokumenter, forskriftsforslag og høringsuttalelser. Videre diskuterer vi hvilken lærdom vi kan trekke herifra over til andre deler av bioøkonomien.

Referanser

Fiskeri- og kystdepartementet m. fl. 2009. Marin bioprospektering – en kilde til ny og bærekraftig verdiskaping. Nasjonal strategi 2009. Fiskeri- og kystdepartementet m. fl. Oslo.

Fiskeri- og kystdepartementet 2012. Høring. Forslag til forskrift om uttak og utnyttelse av genetisk materiale (bioprospekteringsforskriften). Med Høringsnotat og høringssvar. Fiskeri- og kystdepartementet. Oslo <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forslag-til-forskrift-om-uttak-og-utnytt/id710795/>

Nærings- og fiskeridepartementet 2016. Kjente ressurser – uante muligheter. Regjeringens bioøkonomistrategi. Nærings- og fiskeridepartementet. Oslo.

Nærings- og fiskeridepartementet 2017 Høring. Forskrift om uttak og utnyttelse av genetisk materiale. Med Høringsnotat og høringssvar. Nærings- og fiskeridepartementet. Oslo <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-uttak-og-utnyttelse-av-genetisk-materiale/id2564099/>